

Vorwort – Przedmowa

1.

Uladzimir Samojla was an outstanding Belarusian philosopher, literary critic and journalist in the interwar period. He is the author of critical and literary publications and philosophical works, incl. the philosophical treatise "With This You Will Conquer!" as well as "An outline of critical optimism" (Vilna 1924), inspired by the philosophical works of I. Kant and J. Fichte. As a literary critic, he wrote reviews and articles on the work of Belarusian, Polish, Russian and Norwegian writers. U. Samojla also actively supported the development of the literary talent of the outstanding Belarusian poet Janka Kupala and contributed to the first publication of his works in the press at the beginning of the 20th century. He was also associated with the Belarusian national and cultural movement.

In October 1939, he was arrested by the NKVD. He was imprisoned in Vilnius, Białystok and Stara Wilejka, where, probably in June 1941, he was shot by the Soviet authorities, like many political prisoners before the invasion of the German army. Although the name of U. Samojla can be found in almost all Belarusian encyclopedias after 1970, his rich philosophical and literary legacy did not appear in Belarus as a book until 2017.

This publication of the German-language works of U. Samojla, generally unknown in Belarus, and even more so in Poland, will encourage researchers to take a wider interest in this outstanding Belarusian artist, as well as in the subject of Belarusian-German cultural and literary contacts in the 1920s and 1930s.

Vitaut Kipel
Belarusian Institute of Arts and Sciences
New York, USA

2.

Przebiegająca w Europie w połowie XIX wieku Wiosna Ludów pobudziła do życia ruchy narodowe wielu usypionych tożsamości etnicznych. W imperium rosyjskim nie doszło wówczas do znaczących wystąpień narodowościowych, które przypadły dopiero na początek XX wieku. Rosja carska prowadziła politykę asymilacji kulturowej i wyznaniowej wobec ludności białoruskiej i ukraińskiej, uznawanych jedynie za grupy etnograficzne w ramach jednego narodu rosyjskiego. W przypadku zależnych od Rosji narodów wschodniosłowiańskich, wywodzących się z jednego pnia kulturowego, celowe posunięcia władz carskich obejmowały przeciwdziałanie procesom kształtowania odmiennej od rosyjskiej tożsamości narodowej. Zatem wydarzenia związane z rewolucją 1905 roku było swego rodzaju Wiosną Ludów narodów Rosji.

Początki białoruskiego ruchu narodowego sięgają tego właśnie okresu. Wtedy powstała pierwsza białoruska organizacja (Białoruska Rewolucyjna Hromada), domagająca się autonomii. Pod wpływem wydarzeń rewolucyjnych zmieniła ona swoją nazwę na Białoruską Socjalistyczną Hromadę. Pozbawiony własnego państwa oraz elit naród białoruski ukształtował się jako wspólnota ludności wiejskiej, która w pierwszych dwóch dekadach XX wieku dążyła do ukształtowania zrębów własnego ruchu narodowego i jego warstwy przywódczej. Ówczesne uwarunkowania przemawiały za podnoszeniem kwestii zarówno odrodzenia narodowego, jak i społecznego.

Odrodzenie narodowe Białorusinów skupiło się wokół powstających organizacji oraz gazety „Nasza Niwa” wydawanej w latach 1906 – 1915. W oparciu o ten periodyk toczyła się działalność kulturalno-oświatowa oraz polityczno-społeczna Białorusinów, stwarzając podwaliny współczesnego ruchu narodowego. „Nasza Niwa” odegrała również kluczową rolę w procesie integracji powstającej inteligencji białoruskiej.

Polityzacja białoruskiej wspólnoty etnicznej przypada na okres kolejnych rewolucji w Rosji (1917), podczas których zorganizowano Pierwszy Wszechbiałoruski Kongres zapowiadający konsolidację białoruskiego ruchu narodowego. Ponadto powstaje Białoruski Komitet Narodowy, Centralna Rada Organizacji Białoruskich oraz szereg partii politycznych o różnej orientacji programowej. Białoruska wspólnota narodowa kształtuje się pomiędzy odradzającą się Polską a Rosją bolszewicką. Przejawem dążeń Białorusinów do utworzenia własnego państwa było powstanie Białoruskiej Republiki Ludowej oraz posiadanie własnej republiki w składzie Związku Radzieckiego.

Białoruski ruch narodowy, promując odrodzenie kultury i tradycji oraz dążąc do posiadania własnego państwa kształtował przede wszystkim warstwę inteligencji, działaczy społecznych i politycznych, a także postacie literatury i sztuki. Do ich grona należy zaliczyć również Włodzimierza Samojoyę, znanego białoruskiego publicystę i krytyka literackiego. Związany z Wilnem i rosyjską partią kadetów, działacz był współpracownikiem gazety białoruskiej i członkiem Białoruskiego Komitetu Narodowego. Ponadto sprawował funkcję sekretarza Centralnego Białoruskiego Komitetu Wyborczego w wyborach do Sejmu i Senatu oraz wydawał gazetę „Wielenskaja Riecz”.

Wydanie wybranych publikacji Włodzimierza Samojoyę w prasie niemieckiej z lat 1928 – 1935 pt. „Między Wilnem a Berlinem” należy uznać za udane przedsięwzięcie naukowe w zakresie popularyzacji twórczości działaczy białoruskiego odrodzenia narodowego. Publikowany dorobek publicystyczny Włodzimierza Samojoyę przybliży polskiemu czytelnikowi meandry procesu narodotwórczego Białorusinów z początku XX wieku, którzy po latach sowietyzacji pod koniec wieku stanęli przed podobnymi wyzwaniem narodotwórczymi i państwowotwórczymi.

Prof. dr hab. Walenty Baluk
Dyrektor
Centrum Europy Wschodniej
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
(Lublin, Polska)

